

Форум безпекового співробітництва ОБСЕ

ДІАЛОГ

ПРОЗОРІСТЬ

ЗМІЦНЕННЯ ДОВІРИ

Хто ми

57 країн-учасниць ОБСЄ розробили найдосконаліший у світі режим контролю над озброєннями, а також заходи із роззброєння, зміцнення довіри та безпеки. Форум безпекового співробітництва (ФБС) є основною платформою ОБСЄ, яка підтримує цю роботу, і на базі якої країни співпрацюють задля більшої відкритості та прозорості з метою посилення військової безпеки та стабільності в євроатлантичному та євразійському регіонах.

Робота ФБС зосереджена на військово-політичному вимірі ОБСЄ в галузі безпеки. Його головними цілями є укладання угод щодо контролю над озброєннями, роззброєнням та заходів зі зміцнення довіри; проведення регулярних консультацій та посилення співпраці з питань безпеки; зменшення ризику конфліктів; реалізація узгоджених заходів.

ФБС також служить форумом для обміну інформацією та пропонує країнам, за їхнім запитом, практичну допомогу у запобіганні розповсюдженню зброї.

Відповідно до комплексного підходу ОБСЄ до питань безпеки, діяльність ФБС також доповнює роботу організації в економічному та екологічному, і людському вимірах.

Історія

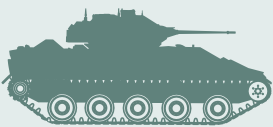
Конференція з безпеки та співробітництва в Європі (НБСЄ), попередниця ОБСЄ, була створена у 1970-х рр. для боротьби з ризиками, що виникають внаслідок міждержавного суперництва, та для зменшення ризику військових конфронтацій під час холодної війни.

Країни-учасниці погодились співпрацювати в галузі безпеки, а не посилювати власну безпеку за рахунок інших країн.

ФБС створений у 1992 р. як орган прийняття рішень для консультацій з питань військової безпеки та стабільності в регіоні відповідальності ОБСЄ. Його повноваження було розширено в 1994 р., та на початку 2000-х рр. ФБС розпочав впровадження проектів на місцях.

Напрями роботи

Визнаючи нинішні загрози глобальними, динамічними та такими, що мають безліч джерел, ФБС працює над вирішенням ключових питань у військово-політичному вимірі, зокрема:

Запобігання збройним конфліктам

Відновлення довіри та підвищення військової передбачуваності між країнами

Боротьба з незаконним обігом зброї, що підживлює тероризм та організовану злочинність

Покращення безпеки складів боєприпасів

Запобігання розповсюдженню ядерної, хімічної та біологічної зброї

Забезпечення парламентського контролю над збройними силами та силами безпеки

Посилення ролі жінок у секторі безпеки

Як ми працюємо

ФБС є органом прийняття рішень, який об'єднує представників 57 країн-учасниць ОБСЄ та збирається щотижня. Його роботу підтримують та реалізують Секція з підтримки ФБС Секретаріату ОБСЄ та представництва ОБСЄ на місцях.

Форум безпекового співробітництва

Засідання Форуму відбуваються у віденському Хофбурзі. ФБС забезпечує простір для діалогу, де політичні та військові представники 57 країн-учасниць ОБСЄ піднімають та шукають шляхи вирішення безпекових проблем. ФБС

як платформа для військового співробітництва – це місце, де проводяться переговори про заходи щодо зміцнення довіри та безпеки, здійснюється нагляд за їх впровадженням.

Форум очолюється за принципом ротації, при цьому кожна країна головує протягом чотирьох місяців.

Голова ФБС не підпорядкований, але тісно співпрацює з керівництвом ОБСЄ.

Рішення ФБС є політично зобов'язальними та приймаються консенсусом, аби гарантувати, що всі країни-учасниці мають рівне право голосу в процесі прийняття рішень.

Секція з підтримки ФБС

Секція з підтримки ФБС є частиною Центру запобігання конфліктам при Секретаріаті ОБСЄ, який знаходиться у Відні. Вона надає поради та практичну підтримку головам ФБС, та допомагає країнам-учасникам ОБСЄ виконувати свої зобов'язання у військово-політичному вимірі шляхом зміцнення потенціалу,

підвищення обізнаності і надання технічної допомоги.

Секція з підтримки ФБС також виконує функцію депозитарію усіх обмінів військовою інформацією між країнами-учасницями.

Польові операції ОБСЄ

Польові операції ОБСЄ у Південно-Східній Європі, Східній Європі та Центральній Азії часто співпрацюють з національними урядами та Секцією з підтримки ФБС на місцевому рівні для надання допомоги в таких галузях, як розмінування, контроль стрілецької зброї, безпечне управління складами боєприпасів та посилення хімічної і біологічної безпеки.

Ієрархія прийняття рішень ОБСЄ

ФБС є важливим органом прийняття рішень ОБСЄ.

Саміт

Спеціальна зустріч голів держав та урядів країн-учасниць ОБСЄ

Рада міністрів

Щорічна зустріч міністрів закордонних справ

Постійна рада

Постійна рада є діючим органом ОБСЄ з питань політичного діалогу та прийняття рішень, в рамках якого постійні представники країн-учасниць щотижня зустрічаються у Відні.

Форум безпекового співробітництва

Форум – це автономний орган прийняття рішень, в рамках якого проводяться щотижневі зустрічі для консультацій з питань військової стабільності та безпеки.

ФБС проводить засідання у віденському Хофбурзі щосереди. На засіданні головує одна із країн-учасниць ОБСЄ на ротаційній основі протягом чотирьох місяців.

Щоб дізнатись більше про структуру прийняття рішень ОБСЄ, будь ласка, прочитайте інформаційний бюлетень "Що таке ОБСЄ?"

Віденський документ

Віденський документ про заходи зміцнення довіри і безпеки (ЗЗДБ) є знаковим та політично зобов'язальним документом, який сприяє передбачуваності та військовій стабільності країн-учасниць ОБСЄ шляхом перевірки та забезпечення прозорості.

З моменту затвердження у 1990 році, Віденський документ був ключовим компонентом взаємозв'язку та взаємно зміцнюючої мережі обов'язків та зобов'язань щодо контролю над озброєннями, які знизили ризик великого конфлікту в Європі.

ЗЗДБ Віденського документу допомагають країнам зрозуміти наміри одна одної у військовій сфері, що в іншому випадку було б суворо захищеною національною таємницею.

Витоки

Найбільш ранні ЗЗДБ були запроваджені Гельсінським заключним актом 1975 року в контексті поділу на Схід та Захід. Їхньою метою було запобігти раптовому нападу та зменшити ризик конфлікту, спричиненого непорозумінням або прорахунками.

Із закінченням холодної війни ЗЗДБ мали на меті забезпечити стабільність у Європі, яка переживала перехідний період, і вико-

ристовувалися країнами-учасницями для переосмислення своїх відносин у сфері безпеки на основі довіри.

Оновлена актуальність

Віденський документ – це “живий документ”, адаптований країнами-учасницями для задоволення їхніх потреб у галузі безпеки, які постійно змінюються. Він періодично переглядався, а чинну версію прийнято в 2011 році.

В умовах нинішнього середовища безпеки в Європі, що характеризується руйнуванням довіри між країнами та зростаючим занепокоєнням з приводу збільшення частоти військових навчань та діяльності, Віденський документ набуває нового значення.

У рамках ФБС триває обговорення щодо його кращого впровадження та модернізації для зменшення ризиків та відповідності вимогам технологічних змін.

Віденський документ на практиці

Відповідно до положень Віденського документу країни, серед іншого, повинні:

Прозорість

Щорічно надавати одна одній інформацію про свої збройні сили, у тому числі про особовий склад та основні системи звичайної зброї та техніки, а також оборонні плани та бюджети.

Повідомляти одна одну заздалегідь про основні військові заходи, такі як навчання.

Перевірка

Прийняти до трьох інспекцій на рік та один візит для оцінки наданих військових даних. Деякі чутливі зони виключені з обсягу цих заходів.

Запрошувати інші країни спостерігати за певною військовою діяльністю.

Співпраця

Консультуватися та співпрацювати у випадку незвичної військової діяльності або посилення напруженості.

Міждержавний зв'язок: Мережа комунікації

Мережа комунікації – це комп'ютерна система створена ФБС. З її допомогою країни-учасниці можуть безпечно та надійно повідомляти про свої договори та угоди.

Мережа щороку обробляє близько 350 000 повідомлень, пов'язаних із контролем над озброєннями.

Кодекс поведінки

Кодекс поведінки ОБСЄ стосовно військово-політичних аспектів безпеки є збіркою правил для країн-учасниць щодо того, яким чином (а) управляти своїми міждержавними відносинами, та (б) підвищувати довіру до збройних сил і сил безпеки, забезпечувати захист їхніх прав людини шляхом встановлення демократичного контролю над ними.

Одним із основних уроків конфліктів у Європі на початку 90-х років стало те, що сили безпеки, які діють поза межами верховенства права, піддають значному ризику цивільне населення та став-

лять під загрозу регіональну та міжнародну безпеку.

У 1994 році ФБС прийняла Кодекс поведінки стосовно військово-політичних аспектів безпеки, який запровадив

нову нормативну базу для використання військової сили в Європі після холодної війни. Кодекс також сприяє встановленню демократичного управління збройними силами та силами безпеки як необхідного аспекту демократичного суспільства.

Кодекс регулює відносини між країнами, але також містить зобов'язання передавати свої військові сили та служби внутрішньої безпеки під цивільний та парламентський нагляд, що стало суттєвим нововведенням. Крім того, Кодекс включає положення, згідно з якими країни повинні захищати права людини та основні свободи всього особового складу своїх військ.

Країни-учасниці ОБСЄ щорічно обмінюються інформацією щодо застосування

положень Кодексу з метою забезпечення прозорості та зміцнення довіри до сил безпеки. Деякі країни також добровільно надають інформацію про приватні військові та охоронні компанії, та про реалізацію Порядку денного з питань жінок, миру і безпеки.

Жінки. Мир. Безпека

ФБС підтримує країни-учасниці ОБСЄ у реалізації Резолюції Ради Безпеки ООН 1325 "Жінки. Мир. Безпека", обмінюючись досвідом та успішною практикою ґендерного мейнстримінгу у секторі безпеки.

Стипендія ОБСЄ з питань миру та безпеки започаткована Управлінням ООН з питань роззброєння для навчання молодих жінок, які зацікавлені в кар'єрі у сфері контролю за озброєннями, запобігання їх розповсюдженню та роззброєння.

Польові операції ОБСЄ допомагають розбудувати потенціал місцевої влади щодо очищення районів від небезпечних наземних мін та попередження прилеглих громад про ризики.

Згідно з Віденським документом, країна пропонує іншим країнам спостерігати за основними військовими заходами, такими як навчання. Це сприяє прозорості та формує довіру.

ФБС очолив зусилля з відновлення довіри та діалогу у військовій сфері у Південно-Східній Європі після закінчення війни в Боснії і Герцеговині.

Боротьба з незаконною зброєю та боєприпасами

Незаконне використання **стрілецької та легкої зброї (СЛЗ)** та **неубезпечені запаси звичайних боєприпасів (ЗЗБ)** становлять **серйозну загрозу для суспільства**. ФБС працює над зменшенням цих ризиків.

Накопичення та неконтрольоване поширення стрілецької зброї сприяло інтенсивності та тривалості більшості останніх збройних конфліктів. Її незаконне зберігання, використання і торгівля ставлять під загрозу безпеку в мирний час, підриваючи верховенство права,

послаблюючи безпеку людей та посилюючи гендерне насильство.

Неубезпечені запаси боєприпасів та небезпечних матеріалів створюють ризики незаконного їх використання, особливо терористами та злочинними групами. Вони

можуть спричинити значні жертви, руйнування інфраструктури та екологічні лиха внаслідок випадкових вибухів.

У відповідь на ці ризики країни-учасниці ОБСЄ прийняли Документи ОБСЄ щодо стрілецької та легкої зброї та запасів звичайних боєприпасів.

Вони передбачають норми, принципи та заходи щодо регулювання та управління життєвим циклом СЛЗ та боєприпасів, виробництва, передачі, зберігання, збору та знищення такої зброї, контролю за її експортом. Документи передбачають й обмін інформацією між країнами, що сприяє зміцненню довіри.

Посібники з успішних практик, розроблені ФБС, допомагають впроваджувати положення цих документів та забезпечують запровадження єдиних високих стандартів у всіх країнах-учасниках. Країни можуть звернутися за допомогою до ФБС для їх досягнення.

Обсяг допомоги може варіюватися від утилізації надлишків, застарілої та конфіскованої стрілецької зброї, а також підвищення безпеки сховищ зброї та боєприпасів, до програм навчання та обміну. Зрештою, всі країни отримують вигоду від допомоги, адже це покращує безпеку в регіоні відповідальності ОБСЄ та за його межами.

Практична допомога з питань СЛЗ та ЗЗБ

ФБС допомагає країнам-учасникам ОБСЄ збирати та утилізувати СЛЗ, сприяючи вдосконаленню законодавства для ефективного контролю за СЛЗ та кращому управлінню запасами звичайних боєприпасів.

ОБСЄ має перевірений та дієвий механізм надання допомоги країнам, як це встановлено документами ОБСЄ щодо СЛЗ та ЗЗБ. Країни-учасниці ОБСЄ, так само як і її партнери, можуть подавати офіційні запити про допомогу ОБСЄ.

Сфера допомоги включає контроль за транскордонним обігом СЛЗ, утилізацію надлишків СЛЗ та ЗЗБ, фізичну безпеку та управління запасами, а також програми збору СЛЗ.

Країни-учасниці розглядають запит та організують

візит з метою оцінки потреб. Звіт про результати оцінки визначає обсяг необхідної допомоги та надає рекомендації щодо розробки проєкту і його подальшої реалізації.

Допомога може бути запропонована у формі фінансових, технічних або експертних внесків, що надаються країнами-учасниками або донорськими організаціями.

Кожна проєктна пропозиція оцінюється Секретаріатом ОБСЄ до того, як вона стане відкритою для донорських внесків від країн.

Країни також мають можливість внести кошти в програму "Репозиторій" для певної діяльності, країни/регіону,

або обох. Це схоже на трастовий фонд, але з більшою гнучкістю та контролем від імені донора. Це забезпечує можливість довгострокових внесків, отже, економить час для країн-донорів та покращує економічну ефективність.

Проєкти практичної допомоги ОБСЄ управляються, координуються, впроваджуються та оцінюються Секцією з підтримки ФБС. Вони реалізуються на місцях переважно в рамках польових операцій ОБСЄ. ОБСЄ щорічно реалізовує від 10 до 20 проєктів щодо СЛЗ та ЗЗБ у низці країн-учасниць.

ОБСЄ підтримала такі країни як Україна у безпечному вивезенні з її території сотень тонн токсичних компонентів ракетного палива.

У Таджикистані побудовано новий склад в рамках надання ОБСЄ підтримки країні в належному забезпеченні надлишкових запасів боєприпасів.

Надлишки, застаріла і конфіскована стрілецька та легка зброя були розплавлені та утилізовані в Молдові в рамках проєкту ОБСЄ.

Польові операції, такі як Місія ОБСЄ в Скоп'є, навчають правоохоронців та працюють над удосконаленням їхніх технічних можливостей запобігати незаконному обігу зброї.

Нерозповсюдження

Країни-учасниці ОБСЄ взяли на себе зобов'язання підтримувати міжнародні режими нерозповсюдження **ядерної, хімічної та біологічної зброї**. Саме в цьому контексті ФБС допомагає у виконанні Резолюції 1540 Ради Безпеки ООН.

Побоювання з приводу того, що до рук терористів та злочинних організацій може потрапити ядерна, хімічна та біологічна зброя, призвели до прийняття у 2004 році Резолюції 1540 щодо нерозповсюдження зброї масового знищення недержавним суб'єктам.

Резолюція 1540 вимагає від усіх країн переконатись, що недержавні суб'єкти не можуть розробляти або отримувати доступ до небезпечного озброєння. Вона універсальна за своїм обсягом і обов'язкова до застосування.

У регіоні відповідальності ОБСЄ ФБС підтримує країни-учасниці у складному завданні реалізації понад 300 зобов'язань, що містяться в Резолюції.

Ключовим аспектом є підтримка розробки національних планів дій для встановлення пріоритетів на основі оцінки потреб та консультацій серед багатьох суб'єктів – від міністерств до галузей промисловості – які несуть відповідальність за сприяння нерозповсюдженню. Проекти технічної допомоги у цій сфері часто сприяють захисту навколишнього середовища, наприклад, шляхом поліпшення хімічної безпеки.

ОБСЄ також підтримує перегляд законодавчої та нормативної бази. Організація сприяє проведенню експертних оцінок, завдяки чому країни можуть ознайомитися із тим, як інші застосовують положення Резолюції 1540, та вчитися на практиках одна одної.

ОБСЄ навчає відповідні органи безпечному поведінню та управлінню хімічними речовинами, які можуть бути використані як потенційні інгредієнти хімічної зброї.

Завдяки моделюванню ситуацій ОБСЄ сприяє обміну досвідом щодо реагування на надзвичайні ситуації, що стосуються небезпечних хімічних речовин, та усунення їх наслідків.

Слідуй за ОБСЄ

Для отримання додаткової інформації про ФБС ОБСЄ відвідайте веб-сайт: osce.org/fsc

Секретаріат ОБСЄ
Центр запобігання конфліктам
Секція з підтримки ФБС
Валнерштрассе, 6
1010 Відень, Австрія
Тел.: +43 1 514 36 6000
fsc.support@osce.org